

A young child with curly hair, wearing colorful striped overalls and sandals, is walking through a lush green field. To the right of the child stands a large brown and white spotted cow, looking towards the camera. The background is filled with tall grass and a line of trees under a clear blue sky. The Demeter logo is positioned in the top left corner.

demeter

Barstensvol Leven

Demeter is het kwaliteitskeurmerk voor
biodynamische landbouw en voeding



**Gezonde producten
komen voort
uit een gezond
landbouwsysteem**

BIODYNAMISCH SINDS 1924

Geef het leven door met de kwaliteitsproducten van Demeter

Al in 1924, lang voordat de milieu- en klimaatproblematiek voor een breed publiek zichtbaar en bekend werd, is de biodynamische (BD) landbouw vanuit de zorg voor de aarde ontstaan. Onze kernwaarden zijn gebaseerd op liefde & respect voor het leven en de opdracht van de mensheid om de aarde op een verantwoorde wijze door te geven aan volgende generaties.

Een herstellende landbouw met als oogst kwaliteitsproducten, herkenbaar aan het Demeter-keurmerk waarvan een volledig assortiment te vinden is bij biologische speciaalzaken en sommige boerderij- en webwinkels. Onze grensverleggende normen en richtlijnen gaan verder dan biologisch. Demeter staat voor vitale voeding uit een vruchtbare aarde die bijdraagt aan de gezondheid van mens en planeet.

Met jouw aankopen bied je ruimte aan deze levende landbouwcultuur barstenvol leven om zo het leven door te geven.

Dat is urgenter dan ooit! Doe jij mee?

LEVENDE BODEM Voor mens en planeet

Gezonde, levenskrachtige voeding heeft een basis: een vruchtbare aarde. Dagelijks verdwijnen wereldwijd per minuut 30 voetbalvelden vruchtbare landbouwgrond door erosie en overbemesting. Hiermee ondergraven we de basis van ons bestaan.

Biodynamisch werkende boeren en tuinders verzorgen de bodem door zuinig om te gaan met meststoffen - *wij hanteren de strengste normen voor mestgebruik* - en door de bodem, compost en gewassen te verrijken met natuurlijke biodynamische preparaten. Zo werken wij aan evenwichtige groei en een levende bodem. We voeden de bodem met vooral vaste dierlijke mest en compost, zodat de bodem de plant kan voeden. De positieve effecten hiervan zijn in langjarige praktijkproeven aangetoond. Wij geven de bodems voldoende rust om te herstellen, aansluitend op het ritme van de natuur.

INSECTENLEVEN

Door geen chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen te gebruiken - *wij hanteren de strengste normen wat betreft gewasbeschermingsmiddelen* - dragen onze boeren en tuinders bij aan het schoonhouden van ons drinkwater. Dit kan dankzij de optimale bodemverzorging, wat onze biodynamische gewassen minder gevoelig maakt voor ziekten en plagen. In onze bodems leven tal van wormen en insecten die weer als voeding dienen voor de vogels.

Een levende bodem kan bij weersextremen zowel beter water vast houden (bij aanhoudende droogte) als afvoeren (in geval van extreme regenval) én tegelijk koolstof opslaan. **Zo draagt ons bodembeheer bij aan de vermindering van onze klimaatproblemen.** BD-landbouw zorgt voor een rijk bodemleven als basis voor volwaardige kwaliteit van voeding, barstensvol leven. Ook in de toekomst. ■

**Kies Demeter-kwaliteit
als bijdrage tegen
klimaatverandering**



VITALE VOEDING

Voor lichaam en geest

Het eten van sterk bewerkt fabrieksvoedsel komt in een steeds negatiever daglicht te staan als veroorzaker van tal van welvaartsziekten. Juist onbewerkt, vers voedsel gekweekt in levende bodems zou de basis van ons voedselpatroon moeten vormen, *levensmiddelen* in de letterlijke betekenis van het woord. Bij Demeter staat het stimuleren van het 'levende', beginnend bij het bodemleven, centraal bij het produceren van voedsel. Van een gezond microbiom (het totaal aan microben) in de bodem, via de planten en dieren naar een gezond microbiom van de mens.

De voortdurende transformatie / vernieuwing van al het leven - the circle of life - speelt zich af tussen zon en aarde en is een verbinding van de mens met de natuur en de kosmos. Godin Demeter - in het mythologisch verhaal de bron van alle leven - is het boegbeeld van de biodynamische landbouw.

Na de schijnbaar 'doodse' winter (wanneer het leven zich terugtrekt in de bodem) volgt steeds een vruchtbare lente. Met hoofd, hart en handen werken onze BD-boeren in dit natuurlijke ritme. Met zo mogelijk zaadvaste rassen en vrij van genetische modificatie krijgen planten de tijd om zich in de volle grond rustig te ontwikkelen in plaats van te worden opgejaagd met kunstmest. Zo krijgen de planten de beschikking over een rijk pallet aan belangrijke nutriënten.

Producten met het Demeter-keurmerk hebben ook na de oogst geen of zo min mogelijk bewerkingen ondergaan. Zo wordt onze melk niet gehomogeniseerd (waardoor de vetstructuur in tact blijft). Voor de bereiding van andere producten zijn alleen kruiden, specerijen en pure extracten toegestaan. Hiermee zorgt Demeter voor pure, volwaardige voeding voor onze lichamelijke en geestelijke gezondheid.

ONZE GEZONDHEID

Als het gaat om onze gezondheid weten we 'diep in ons hart' vaak wel wat goed voor ons is: gezond eten, geen stress, meer bewegen en tijd voor bezinning. Door beïnvloeding van buitenaf raakt onze 'antenne' voor het goed omgaan met alle energieën om ons heen soms verstoord. Aan de andere kant weten we steeds meer over de kracht van onze geest. Daarom werkt meditatie zo goed bij stress en kunnen placebo's soms net zo goed helpen als reguliere medicijnen. Daarom werken onze boeren niet alleen met hun hoofd en handen, maar ook met hart en ziel.

KOMKOMMERS VOL LEVENSKRACHT

Neem een gangbare en biodynamische komkommer. Snijd ze in plakken, wikkel ze in de oorspronkelijke vorm in folie en bewaar ze 16 dagen in een broedstoof bij 18°C. Deze proef deden Petra Essink en Paul Doesburg, auteurs van het boek 'Barstenvol leven' **Het resultaat? De gangbare komkommer was rot en de biodynamische weer aan elkaar gegroeid.** ■



"Van de wormen en mollen onder de grond tot de bloemen, bijen, kraaien en hazen boven de grond geef ik ruimte aan flora en fauna. Een grote diversiteit aan leven draagt bij aan de vitaliteit van het gehele systeem. Dus als je een appel uit mijn boomgaard eet, krijg je die vitaliteit ook binnen. Nee, dat is niet wetenschappelijk aantoonbaar. Het is een gevoelskwestie. En ik geloof er heilig in."

~ KEES KONIJN, BD-FRUITTELER IN DE ZUIDOOSTBEEMSTER

Met hoofd, handen, hart en ziel





"Om de variatie aan flora en fauna te bevorderen hebben onze sloten natuurlijke oevers. Daar groeien bijzondere bloemen en zie ik pootafdrukken van marters in de oeversrand staan. Hoe meer biodiversiteit, hoe meer kwaliteit: de geiten eten namelijk al die verschillende grassen en kruiden en dat proef je terug in de melk."

~ PETER LOVER, BD-GEITENHOUDER
OP ZORGBOERDERIJ DE
KLOMPENHOEVE IN EGMOND

"Samenhang is voor mij het belangrijkste woord sinds ik Demeter-teler ben. Planten, dieren en insecten hebben elkaar nodig. Vroeger streed ik tegen de luizen en het onkruid. Nu laat ik ze juist in harmonie samenwerken. Als je altijd wat luizen hebt, komen hun natuurlijke vijanden ook vanzelf. Hoe groter de samenhang is, hoe beter het gaat. Dat begrijp ik nu."

~ ROB VAN PAASSEN, BD-KASKWEKER
BIJ BLOKWEKERIJ VAN PAASSEN IN
OUDE LEEDE



BIODIVERSITEIT Voor een gevarieerd landschap

Ons leven op aarde is gebaseerd op een samenspel tussen ontelbare micro-organismen, insecten en insectenetende dieren waaronder vogels. Er is een directe relatie tussen het gebruik van kunstmest, van chemisch synthetische bestrijdingsmiddelen (waaronder de uiterst giftige neonicotinoïden), en het verdwijnen van de biodiversiteit, waaronder de uitstervende bijen die voor de bestuiving van onze gewassen zorgen. Dat bedreigt direct onze voedselvoorziening.

Bij biodynamisch werkende boeren en tuinders geen 'landschapspijn'; uitgeputte bodems en 'groene' woestijnen door chemisch-synthetische middelen. Onze boeren zorgen voor een levend, afwisselend landschap - met een verplichting van 10% biodiversiteit van het areaal - met bloemen en

kruiden langs de akkers. Steeds meer boeren houden ook bijen. Dit alles zorgt voor kwetterende vogels en zoemende insecten. Wij laten zien dat we zonder riskante chemische stoffen en bewerkingen kunnen. Wij telen ons veevoer voor het grootste deel zelf om ontbossing van grote gebieden elders op de wereld te voorkomen.

Biodynamische boeren zien hun bedrijf als een levend organisme, waarbij ze zo weinig mogelijk insleep van buiten willen hebben. Daarom is duurzaamheid bij ons geen hype, maar een diep geworteld DNA. Het Demeter-logo staat hiervoor garant. Kies je voor Demeter, dan kies je voor een gevarieerd landschap. Zo draag je bij aan de vitaliteit van jezelf en je omgeving. Voor nu én later. ■



"Liefde en aandacht voor de natuur én jezelf. Alleen dan geef je het leven door."

~ MICHEL RIETVELD, ÉÉN VAN DE FOUNDING
FATHERS VAN DE BD-BEWEGING EN
HET DEMETER-KEURMERK



"Dat koeien hun hoorns mogen houden, ben ik steeds meer gaan waarderen. Met hoorns kunnen ze sneller én beter de rangorde bepalen en dat geeft uiteindelijk meer rust aan de kudde."

~ KYRA FLEURKE,
STUDENT VEEHOUDERIJ

"Behalve het gras eten mijn koeien ook van de struiken, wilgenbomen en kruiden langs de slootkanten. Die veelzijdigheid voegt heel veel toe aan hun bestaan. Ik zie dat ze verbonden en actief bezig zijn met hun omgeving. Ze genieten ervan om bijvoorbeeld de kamille met wortel en al op te eten."

~ ANNETTE HARBERINK,
BD-MELKVEEHOUDER OP
KEIZERSRANDE IN DIEPENVEEN



DIERENWELZIJN

Dieren verzorgen naar hun aard

De gerichtheid op een zo hoog mogelijke productie en zo laag mogelijke prijzen heeft een sector gebaard: de bio-industrie waar de uitwassen steeds zichtbaarder zijn geworden. megastallen, fijnstof, mestoverschotten, dierziekten op een schaal die hele gemeenschappen ontwricht. Een ontwikkeling die ten koste gaat van mens, dier en milieu, hier en in de landen waar op grote schaal veevoer wordt verbouwd voor onze dierhouderij ten koste van de natuur en lokale voedselvoorziening.

Voor onze BD-boeren staan dieren in dienst van de akkerbouw en ondersteunen de bodemontwikkeling, of ze staan op gronden waar akkerbouw niet mogelijk is. Er is respect voor de aard en eigenheid van elk dier. Daar passen geen megastallen met extreme vleesrassen bij of zoveel mogelijk melk uit een koe halen. Wel een koppel dieren in overeenstemming met de eigen beschikbare voederoppervlakte, soms uitgebreid met een te begrazen aangrenzend natuurgebied. Dat maakt het gebruik van krachtvoer en antibiotica nagenoeg overbodig. Onze dieren krijgen 100% biologische voeding en de boeren verminken hen niet: bij ons koeien en geiten mét hoorns, varkens mét staart en kippen mét snavel. Wij verzorgen hen via een diervriendelijk leven - *qua dierenwelzijn gaan Demeter-normen verder dan bio* - met een optimaal verblijf met biologisch stro. Weidegang is verplicht en bij de kippen zorgen de aanwezige hanen dat zij zich veilig voelen. De gezonde mest van eigen dieren of van een BD-boer in de buurt gebruiken we op onze akkers. Dat maakt chemie overbodig voor een vruchtbare bodem; de plek waar jouw voeding groeit.

Een ontwikkelingsvraagstuk waar binnen de biodynamische landbouw aan wordt gewerkt is om ook alle mannelijke dieren tot volwassenheid te laten komen. Maar daar hebben we de afzetkanalen en jou als consument de komende jaren hard bij nodig. Bij ons staat alles met elkaar in verbinding, als een groot voedselweb. Een gezonde bodem, geeft gezond voedsel aan gezonde dieren die zorgen voor de beste kwaliteit voedsel. Dit meest natuurlijke landbouwsysteem geeft zekerheid dat jouw voeding barstensvol leven zit. Daarbij denkt Demeter aan landschap, mens en dier. Kies je voor een dieet met dierlijke eiwitten, kies dan voor Demeter kwaliteit. ■



"Een hoorn heeft drie lagen waarin zich bloed, zenuwweefsel en een slijmhuide bevinden. Opvallend is dat de laatste laag, het luchtige botweefsel, doorloopt tot in de neusholte van het dier."

~ TON BAARS, ONDERZOEKER DIERENWELZIJN
AAN EEN ZWITSERS ONDERZOEKINSTITUUT

DE LANDBOUW VAN DE TOEKOMST

Waarde creëren voor mens en aarde

Biodynamische landbouw draait om het naleven van normen en waarden. Waarde is bij ons echter veel meer dan een uitdrukking van geld (economisch gewin). Waarde is afgeleid van 'waarderen', gericht op wederzijds belang en samenwerking. Leidraad is dat iedereen die waarde toevoegt in de voedselketen hier de juiste waardering voor ontvangt. Aandacht, zorg, respect voor en verbondenheid van natuur, mens en dier zijn de grondpijlers van ons bestaan. Onze boerderijen zijn geen fabrieken waar je kunt uitrekenen hoeveel productie je moet draaien. Wij werken samen met de natuur en dat betekent geven en nemen. Daarom hangt een 'eerlijke' prijs bij ons niet af van één oogst. Wij verbinden ons langdurig aan elkaar en bewegen met elkaar mee. Samen nemen we de verantwoordelijkheid in goede én slechtere tijden. Dit geeft de boer zekerheid en de mogelijkheid te investeren in de bodem en het zaad. Doordat wij het gesprek aangaan over ieders verbondenheid met onze missie voor een toekomstbestendige en levende landbouwcultuur, krijg je als consument uiteindelijk ook echte 'waar' voor je geld. ■

Demeter werkt aan deze cultuur waarin het creëren van waarde voor mens en aarde centraal staat via Collegiale Toetsingsgesprekken tussen boeren, en handelsgesprekken met producenten en handelaren.



"Ik krijg steeds meer bewustzijn op hoe alles in elkaar grijpt: de zon, maan, sterren en aarde. Alles is met elkaar verweven. Verbindingen leggen is voor mij het belangrijkste Demeter aspect. Niet alleen landbouwkundig maar ook sociaal. We hebben graag mensen over de vloer. In verbondenheid met elkaar leven maakt gelukkig. Ik ben een gelukkig mens."

~ GERJAN SLINGENBERGH, BD-PLUIMVEEHOUDEUR IN ANE



"De levenskrachten zijn precies de kwaliteiten waar veel mensen naar op zoek zijn. In ons moderne Westerse leven zijn we individualistischer geworden. Dat heeft ons afgesnoerd van het grotere geheel; we zijn minder gevoelig geworden voor de niet-fysieke wereld. De innerlijke leegte die daarmee is ontstaan, proberen we te vullen met kwantiteit en een zucht naar geld en prikkels. Die leegte kan echter alleen gevuld worden met de ervaring van echte kwaliteit. Mede door hoe de mens met de landbouw omgaat, is de plantenwereld meegesleept in deze ontwikkeling en ook afgesnoerd geraakt. Preparaten zijn erop gericht om planten weer gevoeliger te maken; niet in de zin van 'kwetsbaar', maar 'fijngevoelig' in de zin van beter kunnen op- en waarnemen. Zo ondersteunen preparaten het opnemen van kosmische kwaliteiten, waarmee de planten levenskrachtiger worden. Ik kan het niet aantonen maar ik heb sterk het gevoel dat wijzelf, met het eten van deze levenskrachtige gewassen, ook opener en gevoeliger worden voor alles wat er leeft tussen hemel en aarde."

~ GINEKE DE GRAAF, TUINDER OP DE BEERSCHHE HOEVE IN OOSTELBEERS

Biodynamische preparaten

WAT ZIJN BIODYNAMISCHE PREPARATEN?

Grondlegger van de biodynamische landbouw Rudolf Steiner raadde tijdens zijn Landbouwcursus in 1924 aan om bepaalde preparaten toe te passen. Het gebruik hiervan is karakteristiek voor de biodynamische landbouw. Er zijn twee spuitpreparaten gemaakt van koemest en bergkristal die in hoorns verpakt een deel van het jaar in de bodem bewaart worden om de kosmische en aarde krachten op te nemen. Daarnaast zijn er 6 plantaardige

preparaten die in de composthoop verwerkt worden. Het gebruik van deze preparaten – ze worden ook wel bio-organisatoren genoemd – ondersteunt de levensprocessen op het landbouwbedrijf. Het maken en toepassen van biodynamische preparaten is een ritueel dat de verbinding van boeren en tuinders met de levensprocessen versterkt en hen scherpt als waarnemers. De preparaten zijn ook bij een toenemend aantal niet BD telers in trek, zoals bij Franse wijnbouwers. ■



"De kostbaarheden van onze aarde en de impact van het landschap zijn belangrijk voor het welzijn van ons allemaal."

~ KUNSTENARES CLAUDY JONGSTRA



DOE MEE: SAMEN HET LEVEN DOORGEVEN

Onze BD-boeren gaan voor een betere wereld terug naar de bron: een robuust, weerbaar landbouwsysteem barstenvol leven dat rendabel is voor nu én later. Deel onze ambitie en geef ruimte aan Demeter boeren en tuinders via je aankopen en geef zo het levende door aan onze jeugd.



"Als je jarenlang dezelfde producten van een BD-tuinder in je winkel krijgt, krijgt die teler een gezicht voor je, omdat de producten voor je herkenbaar worden. Je gaat je verbonden voelen. Zeker als je ervaart dat juist BD-telers vanuit een sterke visie sturen op kwaliteit, ga je als winkelier nog meer je best doen om je rol als schakel tussen producent en consument zo goed mogelijk in te vullen."

~ RUDI GERDING, EIGENAAR VAN BIOLOGISCHE SPECIAALZAAK DE GROENE WINKEL IN ZEIST



De jeugd zaait de toekomst zoals hier bij actie 'Toekomst zaaien' van Stichting Demeter op Doornik Natuurakkers in Bemmelen

Het Demeter-keurmerk werd in een onafhankelijk onderzoek van Milieu Centraal verkozen als topkeurmerk vanwege onderscheidende normen en onafhankelijke inspecties.

www.stichtingdemeter.nl

WAAR TE KOOP

EEN VOLLEDIG ASSORTIMENT IS TE VINDEN BIJ BIOLOGISCHE SPECIAALZAKEN EN SOMMIGE BOERDERIJ- EN WEBWINKELS.

Demeter normen voor de landbouw

De kernwaarden van Demeter - bovenop de biologische regelgeving zoals het verbod op het gebruik van kunstmest en van chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen - komen tot uiting in onder andere de volgende normen:

LEVENDE BODEM

- Bemesting gericht op bodemvoeding i.p.v. plantenvoeding (max. 112 kg N/ha)
- Verbod op stomen van de grond
- Alleen biologische of Demeter mest

LEVENSKRACHT

- Toepassing van BD-preparaten
- 100% biologisch voer en gebruik van biologisch stro
- Bedrijfseigen voer en melk
- Bedrijfseigen mest of door samenwerking met biologische of BD partnerbedrijf
- GGO-vrij

BIODIVERSITEIT

- Minimaal 10% biodiversiteit
- Ruime vruchtwisseling en toepassing van groenbemesting

VOEDSELKWALITEIT

- Melk mag niet worden gehomogeniseerd
- Alleen kruiden, specerijen en pure extracten zijn toegestaan
- Conservering op basis van nitriet, citroenzuur en ascorbinezuur zijn niet toegestaan

DIERENWELZIJN EN INTEGRITEIT VAN DIEREN

- Verplichte weidegang voor alle dieren
- Verbod op onthoornen van of bij de koeien en geiten en het knippen van snabels en staarten
- Verbod op extreme vleesrassen
- Verbod op reproductie via embryotransplantatie
- Minimaal 2 hanen per 100 hennen
- Max. 5 leghennen per m² en 4m² buitenuitloop per kip
- Stallen met ruimte, licht en goede ventilatie

MEER WETEN? Een volledig overzicht van normen en richtlijnen staat op onze website. Hier vind je ook cijfers en trends in onze jaarlijkse Demeter Monitor, een overzicht van alle biodynamische bedrijven in Nederland en nieuws over activiteiten als 'Toekomst Zaaien'.

WWW.STICHTINGDEMETER.NL

A photograph of a chef, Eric van Veluwen, wearing a white chef's coat and a black apron. He is leaning forward, looking down at a bunch of fresh green lettuce he is holding in his hands. The background is a blurred outdoor setting with green plants and a blue sky.

**“Als je bent wat
je eet, maar
niet meer weet
wat je eet, hoe
weet je dan
wie je bent?”**

~ CHEF-KOK ERIC VAN VELUWEN

Stichting Demeter

Stichting Demeter is verantwoordelijk voor de voorlichting over het Demeter keurmerk en de certificering, uitgifte en borging van het keurmerk in Nederland en Vlaanderen.

Diederichslaan 25d
3971 PA Driebergen
Tel 0343 522355

info@stichtingdemeter.nl
www.stichtingdemeter.nl
www.facebook.com/DemeterNederland

Nuttige adressen:

www.bdvereniging.nl
www.warmonderhof.nl
www.kraaybeekhof.nl
www.bdgrondbeheer.nl
www.bionext.nl

Teksten: Sigrid Koeleman - Lamers
en Bert van Ruitenbeek

Foto's: Annelijn Steenbruggen
en Liesbeth Sluiter

Vormgeving: Wunderwald